

Markaziy Osiyo mamlakatlari va Ozarbayjon ekspertlari xavfsizlik sohasidagi hamkorlik masalalarini muhokama qildilar

Ozarbayjon poytaxti Boku shahrida Ozarbayjon xalqaro munosabatlarni tahlil qilish markazi tomonidan tashkil etilgan "C6: yagona mintaq, umumiy kelajak - strategik muloqotni kuchaytirish" xalqaro konferensiyasi bo'lib o'tdi.

Tadbirda Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston, Turkmaniston, O'zbekiston va Ozarbayjondan tahliliy markazlar, tadqiqot muassasalari, davlat tuzilmalari rahbarlari va ekspertlari, shuningdek, fuqarolik jamiyati va ommaviy axborot vositalari vakillari ishtirok etdi.

O'zbekiston nomidan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Strategik va mintaqalararo tadqiqotlar instituti (SMTI) va Markaziy Osiyo xalqaro instituti (MOXI) delegatsiyasi ishtirok etdi.

Anjuman ishtirokchilari mintaqaviy hamkorlikni mustahkamlashning asosiy yo'nalishlari, jumladan, C6 formatini institutsionallashtirish, iqtisodiy o'zaro bog'liqlik, barqaror rivojlanish va global o'zgarishlar sharoitida xavfsizlik masalalarini muhokama qildilar.

Xavfsizlik masalalariga bag'ishlangan sessiyada so'zga chiqqan SMTI direktorining birinchi o'rinbosari Akramjon Ne'matov zamonaviy xalqaro tizim chuqur o'zgarish bosqichini boshdan kechirayotganini ta'kidladi. "Qarama-qarshilik mantiqining kuchayishi, kuch markazlari o'rtasidagi raqobatning ortishi va tobora o'sib borayotgan noaniqlik global manzaraning uzoq muddatli tuzilishini belgilaydigan yangi voqelikni shakllantirayotgani" haqida u alohida to'xtalib o'tdi. Shuningdek, xavfsizlikni an'anaviy tushunish endi faqat harbiy-siyosiy jihatlar bilan cheklanib qolmayotgani, balki ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik, ekologik va iqlim omillari, texnologik va axborot tahdidlarini ham o'z ichiga olayotgani qayd etildi.

Ekspertning ta'kidlashicha, o'zgaruvchan tashqi muhit, uning oldindan aytib bo'lmashligi va global mexanizmlar samaradorligining pasayishi sharoitida mintaqaviy yondashuvlar va qo'shma javob mexanizmlari barqarorlikning asosiy resursiga aylanmoqda. "Markaziy Osiyo umumiy xavfsizlik uchun jamoaviy mas'uliyat bilan xarakterlanadigan rivojlanishning yangi bosqichini namoyish etmoqda. Davlatlarning geografik, madaniy va tarixiy yaqinligi milliy manfaatlar va tahdidlarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda moslashuvchan modellarni shakllantirish imkonini beradi," - dedi Akramjon Ne'matov.

C6 formatining asosini tashkil etuvchi moslashuvchan institutsionallashtirishning tamoyillariga alohida e'tibor qaratildi. Ekspertning ta'kidlashicha, mintaqada davlatlararo kelishuvni afzal ko'rgan holda, ongli ravishda davlatlardan ustunlikka ega organlarni tashkil etish yoki suveren vakolatlarni topshirishdan o'zini tiymoqda.

Uning so'zlariga ko'ra, bunday yondashuv o'zaro ta'sirning strategik avtonomiyasi, ochiqligi va pragmatikasini ta'minlaydi, qarorlar "nol qiymatli o'yin" mantig'i asosida emas, balki jamoaviy va o'zaro ishonch asosida qabul qilinadigan barqaror arxitekturani yaratadi.

Xalqaro tashkilotlar - SHHT, KXSHT, MDH, TDT bilan uyg'un hamkorlik mintaqaviy modelning muhim qismiga aylandi. SMTI vakilining fikricha, shakllantirilayotgan tizim mavjud mexanizmlardan uzoqlashmaydi, aksincha, Markaziy Osiyo yondashuvini birlashtirish orqali ularni kuchaytirishga qaratilgan. Mintaqa o'z manfaatlar va mintaqaviy muammolarning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, muvofiqlashtirishning qo'shimcha vositalarini yaratadi.

Ushbu moslashuvchanlik o'zgaruvchan tashqi muhitga moslashuvchan xavfsizlik sohasida ko'p darajali muvofiqlashtirish tizimini shakllantirish imkonini berdi. 2018-yilda yo'lga qo'yilgan Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining Maslahat uchrashuvlari formati asosiy drayver bo'lib, uning negizida shakllanayotgan mintaqaviy xavfsizlik hamjamiyati mexanizmlari yaratildi.

2024-2025 yillarda Olmaota va Samarqand shaharlarida Xavfsizlik kengashlari kotiblarining uchrashuvlari bo'lib o'tdi. O'tgan yili O'zbekistonda ilk bor maxsus xizmatlar rahbarlari va mudofaa vazirlarining besh tomonlama uchrashuvlari bo'lib o'tdi.

Ikki marta "Birlik" qo'shma harbiy mashg'ulotlari o'tkazildi, 2018-yildan Favqulodda vaziyatlar idoralari rahbarlarining mintaqaviy forumi faoliyat ko'rsatmoqda. Mohiyatan, mintqa tashqi kuch markazlari vositachilisiz tarqoq aloqalardan tizimli ichki mintaqaviy muvofiqlashtirishga o'tdi.

Akramjon Ne'matov Toshkentda bo'lib o'tgan 7-Maslahat uchrashuvida qabul qilingan ikkita asosiy hujjat - Mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlik konsepsiyasi hamda Markaziy Osiyoda xavfsizlikka tahdidlar va ularning oldini olish bo'yicha 2028 yilgacha mo'ljallangan chora-tadbirlar katalogiga alohida e'tibor qaratdi.

"Mintaqaviy xavfsizlik konsepsiyasining ahamiyatini juda katta," - deya ta'kidladi SMTI direktori birinchi o'rinbosari. "Markaziy Osiyo mamlakatlari ilk bor tahdidlar mohiyati va ularni bartaraf etish mexanizmlari bo'yicha umumiy tushunchani mustaqil ravishda shakllantirishdi. Bu mintaqaviy subyektlikni institutlashtirish yo'lidagi muhim qadamdir. Mintaqa endi tashqi strategiyalar obyekti sifatida emas, balki o'z xavfsizlik kun tartibini shakllantiruvchi jamoaviy ishtirokchi sifatida namoyon bo'lmoqda."

Hujjatning asosiy jihati xavfsizlikning bo'linmasligi, umumiy va o'zaro mas'uliyat tamoyillarini mustahkamlashdan iborat bo'ldi. "Bunday yondashuv qarama-qarshilik mantiqini istisno qiladi, davlatlarni ishonch, yaxshi qo'shnichilik va o'zaro manfaatli hamkorlikni mustahkamlashga yo'naltiradi," - dedi u.

Uning so'zlariga ko'ra, xavfsizlikning ko'p qirrali tushunchasini institutsionallashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Iqtisodiy barqarorlik, transport aloqalari, suv va energetika balansi, texnologik modernizatsiya va gumanitar aloqalar umumiy xavfsizlik tizimining ajralmas elementlari sifatida qaraladi. "Tahdidlarning oldini olish va ularni erta aniqlashga, xavflar keskinlashmasdan oldin ularni neytrallashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda", dedi Akramjon Ne'matov.

Ta'kidlanganidek, Konsepsiya alohida emas, balki 2024-yilda Ostona qabul qilingan Markaziy Osiyoning 2040-yilgacha rivojlanish strategiyasini uzviy ravishda to'ldiradi. "Ushbu hujjatlar bir-birini mustahkamlaydi: Konsepsiya Strategiyani xavfsiz va barqaror amalga oshirish uchun institutsional va siyosiy sharoitlarni ta'minlaydi," - dedi direktor birinchi o'rinbosari.

2028-yilgacha Markaziy Osiyoda xavfsizlikka tahdidlar va ularning oldini olish bo'yicha chora-tadbirlar katalogi Konsepsiyaning mantiqiy davomi bo'ldi. "Tamoyillar va yo'nalishlarni belgilaydigan Konsepsiyadan farqli o'laroq, Katalog amaliy yo'nalishga ega," - dedi ekspert.

U asosiy tahdidlarni - terrorizm va radikallashtirishdan tortib, narkotahdidlar, kiberjinoyatchilik, iqlim va texnologik xavf-xatarlargacha bo'lgan tahdidlarni tizimlashtiradi hamda muvofiqlashtirish, axborot almashish, qo'shma dasturlar va profilaktika chora-tadbirlarining aniq yo'nalishlarini belgilaydi.

Bularning barchasi, ma'ruzachi ta'kidlaganidek, davlatlarning o'zlarining siyosiy irodasiga asoslangan o'zini o'zi ta'minlaydigan mintaqaviy muvofiqlashtirish tizimining shakllanganidan dalolat beradi. "Ilgari o'zaro ta'sir asosan tashqi ko'p tomonlama tuzilmalar orqali amalga oshirilgan yoki ikki tomonlama formatlar bilan cheklangan bo'lsa, bugungi kunda hamkorlikdagi xavfsizlikning noyob, barqaror va institutsional modeli shakllanmoqda", deb ta'kidladi SMTI direktorining birinchi o'rinbosari.

Ekspertning ta'kidlashicha, Markaziy Osiyo asta-sekin ishonch, murosas madaniyati va o'zaro mas'uliyatni tan olishga asoslangan yumshoq, bloklarsiz xavfsizlik hamjamiyati xususiyatlariga ega bo'lmoqda, bu esa kollektiv barqarorlikning ichki mexanizmini shakllantiradi va mintaqaga murakkab tashqi muhitda moslashuvchan harakatlanish imkonini beradi. Shu bilan birga, mintaqa xalqaro hamkorlik uchun ochiqlikni saqlab qolmoqda va o'zaro hamkorlikning yangi arxitekturalari mavjud mexanizmlar bilan raqobatlashmaydi, balki tahdidlarning yagona ko'rinishini shakllantirib, ularni kuchaytiradi va global formatlarda ishtirok etish samaradorligini oshiradi.

"Yuqori beqarorlik va kuch siyosatiga qaytish sharoitida Markaziy Osiyo va Ozarbayjon buyuk davlatlar qarama-qarshiligi doirasidan tashqariga chiqadigan hamda kichik va o'rta davlatlar manfaatlarini aks ettiradigan hamkorlik modelini qurish uchun tarixiy imkoniyatga ega bo'lmoqda. Sa'y-harakatlarni birlashtirib va umumiy makonning raqobatbardoshligini oshirib, mamlakatlarimiz bugungi kunda chuqur qayta konfiguratsiya bosqichidan o'tayotgan global qo'shilgan qiymat zanjirlariga integratsiyalashuvi muhim," - deydi ekspert.

Akramjon Ne'matov bunda makromintaqani raqobat emas, hamkorlik makoni sifatida saqlab qolish juda muhimligini ta'kidladi. "Muloqotni birgalikda boshlash, manfaatlarni muvofiqlashtirish uchun platformalar yaratish va qarorlar barcha ishtirokchilarning muvozanatini hisobga olgan holda qabul qilinadigan o'zaro hamkorlik arxitekturasini shakllantirish zarur. Barqarorlikning ajralmas sharti tashqi muhitning bashorat

qilinishi va barqarorligini ta'minlaydigan ko'p tomonlamalik va xalqaro huquq normalariga sodiqlik bo'lib qolmoqda," - deya qo'shimcha qildi ekspert.

Uning so'zlariga ko'ra, istiqbolda "Markaziy Osiyo - Ozarbayjon" formati preventivlik, iqtisodiy, texnologik va gumanitar resurslar integratsiyasi va jamoaviy mas'uliyat tamoyiliga asoslangan yangi turdagi kooperativ xavfsizlik namunasi bo'lishi mumkin. "Bunday sifatda mintaqqa mamlakatlari strategik avtonomiyani izchil ilgari surish, mintaqaning mustaqil aktor sifatidagi mavqeini mustahkamlash va o'rta davlatlar o'zaro hamkorlik qoidalarini shakllantirishga qodirligini ko'rsatib, barqaror global arxitekturani shakllantirishga hissa qo'shish orqali kengroq xalqaro kontekstda barqarorlashtiruvchi omil bo'lishga qodir," - deya xulosa qildi ekspert.